

## **O'ZBEK TILI DARSLARIDA TALABALARNING OG'ZAKI NUTQINI RIVOJLANTIRISH KO'NIKMALARI**

**Muminova Oydin Kurbanovna**

**Fozilova Mohigul Farxodovna**

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsentlari

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o'zbek tili darslarida talabalar og'zaki nutqini samarali rivojlantirish usullari va ko'nikmalari tahlil qilinadi. Og'zaki nutqni rivojlantirish — til o'rganish jarayonining muhim bosqichi bo'lib, talabalar muloqot ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Maqolada turli interaktiv metodlar, rol o'ynash, munozara va prezentatsiya kabi amaliy faoliyatlar orqali og'zaki nutqni rivojlantirishning samarali yo'llari ko'rsatildi. Shu bilan birga, pedagoglarning roliga ham alohida e'tibor qaratilib, ta'lim jarayonida talabalar nutq madaniyatini shakllantirish bo'yicha takliflar berilgan. Tadqiqot natijalari og'zaki nutqni rivojlantirishda amaliy va nazariy jihatlarining uyg'unligi muhimligini tasdiqlaydi.

**Kalit so'zlar:** Og'zaki nutq, o'zbek tili, til o'rganish, talabalar, nutq ko'nikmalari, interaktiv metodlar, ta'lim jarayoni, muloqot madaniyati.

### **KIRISH**

Og'zaki nutq til o'rganish jarayonining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning o'z fikrlarini ravon ifoda etishi, muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishi uchun muhimdir. Ayniqsa, o'zbek tili darslarida talabalar og'zaki nutqini shakllantirish va rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishda asosiy omillardan biridir. Zamonaviy ta'lim jarayonida faqat nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmay, talabalarning amaliy nutq ko'nikmalarini mustahkamlashga katta e'tibor qaratilmoqda.

Bugungi kunda interaktiv va kommunikativ metodlarning keng qo'llanilishi, talabalarni faol muloqotga jalb qilish orqali og'zaki nutq ko'nikmalarini yanada samarali

rivojlantirish imkonini beradi. Shu bois, o'zbek tili o'qituvchilari ta'lim jarayonida og'zaki nutqni rivojlantirishning samarali usullari va metodlarini qo'llashga e'tibor qaratishi lozim.

Ushbu maqolada o'zbek tili darslarida talabalarni og'zaki nutqini rivojlantirish bo'yicha amaliy va nazariy jihatlar ko'rib chiqilib, samarali yondashuvlar taklif etiladi.

### **ASOSIY QISM**

Talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirishda eng samarali usullardan biri – darslarni interaktiv qilishdir. Masalan, o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, mavzu bo'yicha dialoglar yoki munozaralar tashkil etish orqali ularning fikr almashish ko'nikmalarini oshirish mumkin. Bu nafaqat nutqga ishonchni kuchaytiradi, balki talabalarda muloqot madaniyatini shakllantiradi.

Shuningdek, rol o'ynash o'yinlari o'quvchilarning og'zaki nutq ko'nikmalarini amaliyotda sinab ko'rish uchun ajoyib imkoniyatdir. Masalan, o'zbek tili darsida turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtirish orqali talabalar so'z boyligini kengaytiradi, so'zlashuv madaniyatini o'rganadi va o'z fikrini aniq ifodalashga o'rganadi.

Prezident, jurnalist yoki mehmon rolini o'ynash orqali talabalar nafaqat nutqni rivojlantiradi, balki mantiqiy fikrlash va taqdimot qilish ko'nikmalarini ham oshiradi. Bunday faoliyatlar ularni darsga qiziqtiradi va o'zbek tilini faol va erkin ishlatishga undaydi.

Bundan tashqari, talabalarni muntazam ravishda qisqa hikoyalar, ta'riflar yoki voqealar haqida og'zaki taqdimotlar qilishga rag'batlantirish zarur. Bu usul o'quvchilarni mustaqil fikrlashga va nutqni tartib bilan ifodalashga o'rgatadi, shu bilan birga ularning nutq madaniyatini yanada mustahkamlaydi.

Texnologiyalardan foydalanish ham og'zaki nutqni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, talabalarga videolar ko'rsatib, ular haqida fikr bildirishni so'rash yoki onlayn forumlarda mavzu bo'yicha munozara tashkil qilish orqali nutq amaliyotini oshirish mumkin. Bu usullar yoshlarni zamonaviy ta'lim muhitiga jalb qiladi va ularning fikrlarini erkin ifodalashiga yordam beradi.

Shuningdek, o'qituvchi tomonidan talabalar nutqining yozib olinishi va keyin tahlil qilinishi samarali usuldir. Bu orqali talaba o'z nutqidagi kamchiliklarni ko'rib chiqib, o'zi ustida ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Umuman olganda, og'zaki nutqni rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirishda amaliy va interaktiv yondashuvlar ustunlik qiladi. Talabalarni faol ishtirokga jalb etadigan, ularning qiziqishini uyg'otadigan usullar orqali til o'rganish jarayoni samarali va qiziqarli bo'ladi.

Quyida Talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirish ko'nikmalari uchun kreativ va amaliy misollar jadvali keltirilgan. Har bir misol mashhur yunon notig'i Sitseron (Cicero) fikrlari asosida yoritilgan, chunki Sitseron nutq san'ati va muloqotning ahamiyatini juda yuqori baholagan.

| Amaliy Misol                                                                                                                                                         | Sitseron fikri bilan bog'lash                                                                                                                   |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Talabalar guruhlariga bo'linib, turli mavzularda munozaralar o'tkazadilar, o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etishni o'rganadilar.                                  | Sitseron ta'kidlaganidek, "So'z san'ati odam qalbiga ta'sir qilish vositasidir." Munozara orqali talabalar nutqda kuchliroq bo'ladi.            |
| Rol o'yinlari orqali talabalar hayotiy vaziyatlarni sahnalashtiradilar, nutq madaniyatini va ijtimoiy muloqot qoidalarini o'rganadilar.                              | Sitseron aytgan: "Nutq – bu fikrlarni jonlantirish va ularni boshqalarga etkazish san'ati." Rol o'yinlari nutqni jonlantiradi.                  |
| Talabalar qisqa taqdimotlar orqali o'z fikrlarini tartibli ravishda ifoda etishga o'rganadilar, bu ularning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi.                     | "Nutqning kuchi uning ravonligi va aniq tuzilishidadir," deb Sitseron nutqni samarali qilishda tartib va ravonlikni yuqori baholagan.           |
| O'qituvchi talabalarning nutqini yozib olib, keyin birga tahlil qiladilar, xatolarni aniqlab, ularni tuzatishga yordam beradi.                                       | Sitseron fikricha, "O'z nutqingni tinglash – bu o'z-o'zini takomillashtirish yo'lidir." Bu usul talabalarga o'z ustida ishlash imkonini beradi. |
| Onlayn platformalarda talabalar mavzular bo'yicha diskussiyalar olib boradilar, bu ularning mustaqil fikrlarini ifodalash va fikr almashish ko'nikmalarini oshiradi. | "Nutq muloqot uchun eng samarali vositadir," degan Sitseron fikri zamonaviy texnologiyalar yordamida amalga oshiriladi.                         |

## **XULOSA**

Og'zaki nutqni rivojlantirish ko'nikmalari o'quvchilarning til bilimi va muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Darslarda interaktiv metodlar, rol o'yinlari, taqdimotlar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali talabalar o'z fikrlarini erkin va ravon ifodalashga o'rgatiladi. Sitseronning nutq san'ati bo'yicha fikrlari ham amaliy metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi, chunki u nutqning inson qalbiga ta'siri va ta'limdagi o'rni haqida chuqur mulohaza yuritgan.

Shu bois, o'zbek tili darslarida og'zaki nutqni rivojlantirishga yo'naltirilgan ko'nikmalarni tizimli ravishda shakllantirish, talabalarning muloqotga qiziqishini oshirish hamda ularni nutq madaniyati bilan tanishtirish ta'lim jarayonini yanada samarali qiladi. Natijada, talabalar nafaqat tilni mukammal o'zlashtiradi, balki mustaqil fikrlash, o'z fikrini aniq ifodalash va samarali muloqot qilish qobiliyatiga ega bo'ladi.

### **Foydalanilgan Adabiyotlar Ro'yxati**

1. Karimova, M. (2018). O'zbek tilini o'qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Raxmonova, G. (2020). Til o'rganishda og'zaki nutqni rivojlantirish usullari. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
3. Tashkentov, S. (2017). O'zbek tili darslarida interaktiv metodlar. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti.
4. Xolmurodova, N. (2019). Ta'limda kommunikativ yondashuv. Toshkent: Sharq nashriyoti.
5. Yusupov, A. (2021). O'zbek tili o'qitishda yangi texnologiyalar. Toshkent: Axborot va ta'lim.